

Diverse observationer på 8 lokaler där växtinventering utförts åt Stockholms stad under juni-juli 2000.

Jan Bergsten

Eftersom det kan vara intressant att veta mer om de lokaler där växtinventeringen som undertecknad och Jarmo Kukka utfört inom ramarna för ÖGA-projektet, kommer här en lista på sådant som iaktogs under inventeringens gång. Det rör sig inte om speciellt hotade eller ens ovanliga arter, men det kanske finns något av intresse ändå. Om inte annat kan det kanske vara intressant i framtiden - om den blir extremt dystert och artfattig det vill säga.

När det gäller insekter har jag inte ägnat någon som helst tid till att artbestämma eller titta närmare på arter eftersom jag haft fullt upp med växtinventeringsarbetet, men eftersom jag har samlat insekter under perioder av mitt liv har jag kunnat iakta om det ser artrikt ut, eller om området har intressanta miljöer. Sådant kan man som samlare inte undgå att se. Ibland har jag sett arter som jag känner igen av bara farten. De insektsarter jag noterat här är de få observationer som jag minns säkert från lokalerna.

Objekt 1, Enköpingsvägen, 00 06 13.

Den torra och varma marken med torrmarksflora som håller på att växa igen hyser ett rikt växtätande insektsliv. Detta kunde ses under inventeringen i form av ett mångfald av vivlar och bladbaggar i vegetationen. Båda skalbaggsfamiljerna har en hög andel av starkt specialiserade värdväxtberoende arter. Många är också beroende av att värdväxternas växtplatser är solvarma så att larverna hinner att utvecklas snabbt under säsongen.

På ett litet bestånd backtrav sågs tre **nattflylarver** av obestämd art. I övriga örtrika gräsmarken två-tre olika **nattflylarver** till, samt flera olika **mätarlarver**. Många fjärilsarter kräver en kombination av solvärme och att värdväxter växer i tillräcklig mängd. I marker som är i tidig succesion av igenväxning är förhållanden optimala för växtätande insekter som fjärilar, vivlar och bladbaggar.

Dagfjärilar sågs också i relativt stor mängd, **guldvingar**, **blåvingar** och **gräsfjärilar**. Det skall poängteras att under de senaste tjugo åren har jag sett fjärilsrikedomen individmässigt rasa ner till nära noll i mina forna fjärilsamlarlokaler i Huddinge. Det jag såg här är ungefär motsvarande vad som fanns på en normal jaktmark kring slutet av sjuttitalet i mina numera igenvuxna hemtrakter. Fjärilarna försvinner i snabbare takt än växtarterna vid igenväxning, däremot gynnas de, liksom många hävdberoende växter, kortvarigt i tidig fas av igenväxning av hävdad mark.

I området växer flera grova solbelysta tallar. De var starkt perforerade av utflygningshål för skalbaggar. Detta visar inte bara att det här lever **vedlevande skalbaggar**, utan även att **solitära bin** och **steklar**, kan finnas närvarande, speciellt eftersom det är en så rikblommigt och nektarrik miljö i övrigt. Solitära bin utnyttjar sådana skalbagghål för sina bon. Som alltid spelar solen en betydande roll för att veden skall kunna bistå med en hög temperatur för både skalbaggar och steklars utveckling. Flera färggranna stekelarter surrade också runt under inventeringen. Finns det mycket steklar brukar det finnas mycket övrigt insektsliv också, även om jag inte vet alltför mycket om just steklar.

En guldbagge sågs brumma förbi vid fikarasten under förmiddagen, om det var *Cetonia cuprea*, så är den inte ovanlig, men ett storvuxet inslag i insektslivet. Larven lever i myrstackar.

Objekt 2, Granby gård, 00 06 14.

Brun kärrhök, hanne, sågs jaga över järvafältet.

Objekt 3, Eggeby gård, 00 06 28.

Två rådjur sågs nära Eggeby gård. I sydvästra delobjektet finns torra gropar orsakade av att småfåglar torrbadar.

Guldbaggen, *Cetonia cuprea*, sågs i den rikliga och solvarma inventeringsfloran vid mätpunkten. En liten obestämd guldinge sågs också (dagfjäril). I området finns solbelysta äldre tallar. I detta område gäller detsamma som för objekt 1, men under inventeringen sågs inte alls lika många olika insektarter som där, kanske beroende på något sämre väder. Två olika nattflylarver samt några mätarlarver observerades i torrbaksvegetationen så även här kan man misstänka att miljön är god för växtätande solkrävande insekter.

Objekt 4, Grimsta enebacke, 00 07 14.

I en stensträng med backnejlika och silverarv sågs en huggorm.

På blommor syntes blomlockarna *Leptura sanguinolenta* och *L. Maculicornis*.

Objekt 5, Björklunda hage, 00 07 11.

Området hyser mycket död ved samt stora ädellövträd. De flesta har nog växt upp under senare tid, men eftersom det kring objektet växte en gles skog av äldre tallar under femtiotalet kan en kontinuitet av död ved föreligga. I närheten ligger dessutom en mindre slottspark med stora lindar, varav minst en var ihålig. I övrigt fanns även några ihåliga mindre frukträd i denna park. Parken kan under tidens lopp bidragit med lämplig död ved eller hålträd om nu hagen inte gjort det kontinuerligt, eller vice versa.

En stor del av lövträden ligger i djup skugga men så har nog inte varit fallet förän de sista decennierna. Det kan innebära att det åtminstone förr varit en god biotop för numera trängd vedlevande insektsfauna.

Under inventeringen observerades humlebagge, *Trichius fasciatus* och stubbnoshornsbagge, *Sinodendron cylindricum*, båda lite spektakulära även för den oinvigde. Den ena ser ut som en humla, medan den andra har horn på huvudet. Båda lever i död ved och tillhör familjen bladhorningar. Stubb-noshornsbaggen är för övrigt en ekoxe. I åkerväddblommor fanns den vanliga blomlocken *Strangalia melaneura*, vilken också är vedlevande. Det finns därmed en möjlighet att flera andra och ovanligare vedberoende insektsarter finns i detta lilla område.

En ovidkommande men spännande iakttagelse var en geting som brottades med en några centimeter stor broms. Bromsen var mer än dubbelt så stor som den lilla getingen men slutade troligtvis som mat till getingboets larver - ett "drama i insektsvärlden" som det brukar heta.

Objekt 6, Östberga kvarnbacke, 00 07 03.

En solvarm lokal stadd i olika grad av igenväxning. En mycket riklig blommning, sandig jord och värme gör att det teoretiskt kan finnas ett intressant insektsliv. En liten **guldvingeart** observerades flyga sparsamt i den torra norra delen. Bland skalbaggar sågs två vanliga knäppare *Selatosomus aenus* och *Prosternon tessellatum*, båda vackert metallglänsande i brons. I en hundkåx sågs *Gonodera luperus*, hörande till familjen kamklobaggar.

Objekt 7, Sättra båthamn, 00 06 18.

I området finns fantastiska hålträd av ek. Det är också välbekant att området har en fin hålträdfauna. Själv såg jag en *Ampedus baelteus* genom att bara som hastigast titta in i en av ekarna. Till detta knäpparsläkte hör flera ovanliga hålträdsberoende arter, dock hör denna art inte till de ovanligare.

Det som kan vara intressant vad gäller detta stora ekområde är att bete eller hävd kan säkerställa den dokumenterat ovanliga vedlevande insektsfaunan genom att ekstammarna får sol. Detta kan vara livsavgörande för arterna som lever i hålträd. Ett av de större hoten mot hålträdfaunan är att träden hamnar i skugga så att livsbetingelserna för insekternas larver minskas. Mot detta hjälper inte ens det största och finaste hål med mulm i botten.

Objekt 8 och 9, Sjön Flaten, 00 07 01 och 00 07 02.

I objekt 9 sågs en solande huggorm.

I objekt 8 hittades tre unga larver av spinnarfjärilen **allmän gaffelsvans**, *Dicranura vinula*. Larverna är lite spektakulära och finns därför alltid avbildade i populära böcker. De har bakbenen ombildade till två stjärtspröt som den kan skicka ut röda darrande trådar ur samtidigt som den blåser upp frambdelen av kroppen så att ett för fåglar "otäckt ansikte" framträder. Fjärilen är nattflygande och lurvigt gråhårig.

Hursomhelst, arten lever på asp som ju är ett vanligt träd, men jag har bara sett gaffelsvansar på små torkstressade aspskott på berghällar. Detta beror troligen, som så ofta med insekter, att larverna inte bara kräver värdväxt utan också att den växer i en solvarm miljö.

Återigen – många insekter kräver solvarma öppna marker, exempelvis torrbackar eller bryn för att kunna utvecklas. Till skillnad från växterna gynnas insekter av att det inte är för hårt hävdad och en del kräver till och med tidig igenväxningsfas. För att ha kvar hävdberoende insekter gäller det ändå givetvis att öka mängden hävdad öppen mark eftersom igenväxning till slut även hinner ikapp insekterna, vilket som påpekats skedde i mina jaktmarker i Huddinge i början på åttiotalet.

Förr gynnades insekter av att man hade så mycket hävdad mark att några bitar av marken negligeras och kortvarigt växte igen. Detta skedde ofta även naturligt i bryn av skog, längs kanter av hävdad mark, samt vid andra kantzoner såsom kring diken, vägkanter och bland buskar där hävden var ojämn. Ett lättare betestryck förelåg också i utmarker, där djuren betade fritt i glös skog. En viktig miljö var även åkerträdor som kunde vara mycket solvarma och insektsrika trots att florans bestod av arter som idag är vanliga och brukar betraktas som triviala. Jag har själv samlat fjärilar på igenväxande åkrar, så det stämmer verkligen, under förutsättning att landskapet i övrigt är varierat så att insekterna finns i omgivningen innan trädan påbörjas. De flesta fjärilar lever precis som boskap av diverse vanligare örter, gräs eller buskar, men kräver till skillnad från dessa att de växer solvarmt. Det är idag växtlägen i solvärme som är bristvaran för exempelvis fjärilar, inte värdväxterna i sig.